

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UYGULAMALARI HAKKINDA BİLİNMESİ GEREKEN GÜNCEL MEVZUAT BİLGİLERİ

Dr. Yücel KATI

Serbest Hekim, ANKARA

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (WHO) VE GELENEKSEL TIP

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre geleneksel tıbbın tarihi çok eskidir. Tanım için; fiziksel ve mental hastalıklara tanı koyma, korunma, iyileştirme, sağlığın korunmasında kullanılan, farklı kültürler öze özgü teori, inanç ve tecrübelerle dayalı -izahı yapılabilen veya yapılamayan- bilgi, beceri ve uygulamalar bütünüdür denir. Bazı ölkelerde geleneksel yerine tamamlayıcı/ alternatif/ konvansiyonel olmayan tabirleri de kullanılmaktadır (1). Ülkemizde de bu kavramlar zaman zaman birbirinin yerine veya beraber kullanılmaktadırlar.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP (GETAT) YÖNETMELİĞİNDE AKUPUNKTUR İLE BERABER 15 ADET UYGULAMA ALANI VE UYGULAMA YETKİLERİ YAYIMLANDI

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği 27 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Türkiye'de GETAT Yönetmeliğine göre yasalar olan uygulama alanları; akupunkturun da içinde olduğu 15 adet uygulama ile sınırlandırılmıştır. Akupunktur, Fitoterapi, Hipnoz, Sülük (Hirudoterapi), Homeopati, Kayropraktik, Kupa (Hacamat) Uygulaması, Larva Uygulaması, Mezoterapi, Proloterapi, Osteopati, Ozon Uygulaması, Refleksoloji, Müzik terapi uygulamaları güncel yönetmelik ile kabul edilen diğer uygulamalardır (2).

GETAT Yönetmeliğinde bulunmayan uygulamalarla ilgili olarak **İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik** kapsamında "sa-

dece uygulama merkezlerinde araştırma yapılabilir" denilmektedir. Bilim Komisyonu uygun görürse veya Bilim Komisyonu, uygulamaların bilimsel kanıtlarını inceleyerek kişilere uygulanıp uygulanmayacağı ve uygun görülenlerden hangilerinin ünite veya uygulama merkezinde uygulanabileceği hususunda Bakanlığa görüş verebileceği belirtilmektedir (2).

Uygulamaların hastalığın standart tedavisinin yerine geçmemesi veya devam eden tedaviyi aksatmaması gerektiği ve bu durumun onam formunda mutlaka olması gerektiği de belirtilmektedir. Onam formunun 01.08.1998 tarihinde yayımlanan Hasta Hakları Yönetmeliğine uygun "Bilgilendirme ve Rıza Formu" olarak hazırlanması ve uygulama yapılacak tüm hastalardan rıza alınması gerekmektedir (2).

Ünite ve uygulama merkezinde yapılan tüm uygulamalar ile ilgili olarak hastalara ait hasta dosyası hazırlanması gerektiği, hastaya ve uygulamalara ilişkin

verilerin elektronik ortamda talep edilmesi halinde, kişisel sağlık verilerinin mahremiyeti gözetilerek, Bakanlığa gönderilmesi zorunlu olduğu belirtilmektedir. Yine yapılan uygulamalara bağlı olarak hastalarda ortaya çıkan her türlü istenmeyen etki, her ay düzenli olarak müdürlüğe bildirilmektedir ve bu bilgiler Bakanlığa gönderilmektedir (2).

GETAT Yönetmeliği EK-3 ile 15 adet GETAT uygulaması için ayrı ayrı uygulamaya yetkili personel, bulundurulması zorunlu veya tavsiye edilen cihaz ve malzemeler ile ünitelerde uygulanabilecek ve uygulanamayacak durumlar belirtilmiştir. Uygulama merkezinde uygulanabilecek durumlar da ayrıca eklenmiştir (3).

Diş hekimleri; yetkili ünite veya uygulama merkezleri ile diş hekimliği uygulama ve araştırma merkezlerinde, diş hastanelerinde ve ağız ve diş sağlığı merkezleri ile diş polikliniklerinde sadece diş hekimliği alanında sertifika aldığı uygulama alanında sorumluluk alabilmektedir ve uygulama yapabilmektedir (2).

Yetkili personel kısmına Sülük (Hirudoterapi), Kayropratik, Kupa (Hacamat), Osteopati, Refleksoloji, Müzik terapi için **sağlık meslek mensubu**, Hipnoz için **psikolog**, Müzik terapi için **lisans düzeyinde müzik eğitimi almış müzik terapi sertifikalı personel** eklenmiştir (2).

Sülük uygulamasında sağlık meslek mensupları için, Hipnoz uygulamasında ise klinik psikologlar için sertifika aranmadığı; sertifikalı tabip ve diş tabiplerinin gözetimi ve denetimi altında, uygun koşulları sağlamaları koşuluyla uygulamalara yardımcı olabilecekleri ve katılabilecekleri anlaşılmaktadır (2).

Ünite ve uygulama merkezlerinde herhangi bir faaliyet alanının veya biriminin, yetkisi olmayan kişiler tarafından kullanılmasının yasak olduğu; ilgili alanda sertifikaları bulunmayan ve gerekli çalışma izinleri olmayan tabip, diş tabibi ve diğer sağlık personeli çalıştırılmayacağı; tabip ve diş tabipleri uygulama sertifikası ile yetkilendirildikleri alan dışında uygulama yapamayacağı da belirtilmektedir (2). Bu yönetmelik sonrası yetki almış ünite ve uygulama merkezlerinin; GETAT Yönetmeliği Ek-3'te yer alan her yeni uygu-

lamayı uygulayabilmek için, Bakanlıktan izin almak zorunluluğu olduğu görülmektedir (2).

GETAT UYGULAMALARI KAMU ÜCRET TARİFELERİ BELİRLENDİ

GETAT uygulamaları, halen vatandaş için SGK tarafından ödeme kapsamı dışındadır. Sadece milletvekilleri için daha önce akupunktur tedavileri ödenirken artık onlar için de ödenmemektedir. Tedavi olacak kişilerin kamu birimlerinde hangi uygulamaya ne kadar ücret ödeyeceği ise en son 19.02.2016 tarihinde güncellenmiş ve 10.08.2015 tarihli listede değişiklik yapılmayarak, Kamu Sağlık Hizmetleri Satış Tarifesi ilgili ekinde belirtilmektedir. Buna göre ücret, malzeme hariç seans başına faturalanması koşuluyla; Sağlık Bakanlığı kuruluşlarında Akupunktur için 50 TL, Vakıf Üniversiteleri hariç diğer Üniversite Hastanelerinde ise 75 TL'dir. Diğer uygulamalar için ise ücret, en az 25 TL ve en çok 150 TL arasında belirlenmiştir (4).

AKUPUNKTURLA İLGİLİ ESKİ YÖNETMELİK KALDIRILDI

27 Ekim 2014 tarihinde Akupunktur Tedavisi Uygulanan Özel Sağlık Kuruluşları ile Bu Tedavinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca, bu tarihten önce Akupunktur uygulaması için Bakanlıkça yetkilendirilmiş olan kurum ve kuruluşlar 01.01.2016 tarihine kadar GEITAT Yönetmeliğine uyum sağlamak zorunda olduğu; bu süre sonunda uyum sağlamayan kurum ve kuruluşların da yetki belgesi geçersiz sayılacağı belirtilmiştir. Daha önce sertifika alanların da tescil edilmemiş olan sertifikalarının tescillenmesi gerektiği duyurular ile bildirilmiştir (2).

GETAT UYGULAMALARI SERTİFİKA KOŞULLARI BELİRLENDİ

4 Şubat 2014 tarihinde yayınlanan, Sağlık Bakanlığı Sertifikalı Eğitim Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda daha önce Bakanlıkça tescil edilmemiş Akupunktur Uygulaması Sertifikaları tescil işlemleri başlatılmıştır, daha sonra 05.03.2015 tarihinde de GETAT Uygulamaları Sertifikaları tescil edilmeye başlatılmıştır (5, 6).

5 Mart 2015 tarihinde Sağlık Bakanlığı Merkez ve Bağlı Kuruluşlarında, ÇKYS, Eğitim Sertifikaları Bilgi Sistemi'nde; sertifika tescili yapmak üzere isimleri bildirilen personellere Sertifika Tescil Etme, Sertifika Tescil Kaydını Silme, Eğitim Sertifikaları Bilgi Sistemindeki "Geçerlilik Tarihini" Güncelleme, Sertifikalı Eğitim Uygulayıcılarını Tanımlama, Sertifika Tescil Kaydı Güncelleme, Düzeltme, Sertifika İptal Etme yetkisi verilmiştir. İl Sağlık Müdürlüklerinde, ÇKYS, Eğitim Sertifikaları Bilgi Sistemi'nde sertifika tescili yapmak üzere isimleri bildirilen personellere ise Sertifika Tescil Etme, Sertifika Tescil Kaydını Düzeltme yetkisi verilmiştir (7).

Daha önce alınan ve Sağlık Bakanlığı tarafından tescil edilmeyen akupunktur sertifikaları ile ilgili olarak yapılan 22.06.2015 tarihindeki duyuruda, Sağlık Bakanlığı Sertifikalı Eğitim Yönetmeliği yayımlanmadan önce Bakanlık Akupunktur Tedavisi Uygulama Sertifikası eğitimi vermeye yetkili merkezler (Atatürk, Gazi ve Yeditepe Üniversiteleri) tarafından verilen, daha önce Bakanlıkça tescil edilmemiş akupunktur sertifikalarının tescil edilebilmesi için Sağlık Bakanlığı Sertifikalı Eğitim Yönetmeliğinin geçici 1. maddesinin 2. fıkrası hükümlerine göre işlem yapılması gerektiği bildirilmiştir. Bunun için de Akupunktur Tedavisi Uygulama Sertifikalarının asıllarını, nüfus cüzdanı fotokopileri ile birlikte İl Sağlık Müdürlükleri aracılığıyla Sağlık Bakanlığı'na gönderilmesi gerektiği bildirilmiştir (8).

GETAT İLE SERTİFİKALI EĞİTİM KARMAŞASI ORTADAN KALKTI

Bu arada, GETAT Yönetmeliği yayımlandıktan sonra, eğitim standartları, yetkili birimleri v.b. ile ilgili arada bir boşluk olmasından yararlanan bazı kişi ve kurumların yetkileri olmadığı halde "Sağlık Bakanlığı Onaylı, Sertifikalı GETAT uygulamaları eğitimi veriyoruz" şeklinde ilan verip, eğitim vermeye başladıkları görülmüştür. Bunun üzerine Sağlık Bakanlığı 19.12.2014 ve 20.03.2015 tarihlerinde Gazi Üniversitesi'ne verilen Akupunktur Uygulama Eğitimi yetkisi haricinde hiçbir kuruma GETAT Uygulamaları ile ilgili eğitim verme yetkisinin verilmediği, aksi takdirde alınan sertifikaların geçersiz sayılacağı, bu konuda mağduriyet yaşanmaması ve uygulamada birlik sağlanabilmesi için gerekli duyuruların Sağlık Bakanlığı sitesinde GETAT sayfasında yayınlanacağını bildirmiştir (9).

GETAT SERTİFİKALI EĞİTİM PROGRAMI STANDARTLARI YAYINLANDI

Bugün itibari ile yedi uygulamanın Sertifikalı Eğitim Programları yayımlanmıştır. Akupunktur için 12.03.2015 tarihinde (10), Ozon için 02.10.2015 tarihinde (11), Mezoterapi için 07.10.2015 tarihinde (12), Kupa (Hacamat), Fitoterapi ve Sülük (Hirudoterapi) için 16.10.2015 tarihinde (13-15), Homeopati (16) için 21.10.2015 tarihinde Sertifikalı Eğitim Programı Standartları yayınlanmıştır. Böylece daha önce de yayımlanmış olan Akupunktur eğitim standartları güncellenmiş, diğer uygulamaların da eğitim standartları belli olmuştur. Bu standartları sağlayan ve yetkili olan merkezlere eğitime başlama yetkisi verileceği ve yetki verilen birimlerin GETAT Başkanlığı resmi internet sitesinde yayınlanacağı anlaşılmaktadır (17).

Gazi Üniversitesi (21.01.2015), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (25.07.2015), Atatürk Üniversitesi (18.12.2015), Cumhuriyet Üniversitesi (06.01.2016) Akupunktur Sertifikalı Eğitim yetkisini almıştır (17).

Bezmialem Vakıf Üniversitesi 10.11.2015 tarihinde Fitoterapi Sertifikalı Eğitim Yetkisini almıştır (17).

Akupunktur sonrası ilk olarak yapılması planlanan GETAT sertifikalı eğitimi Fitoterapi uygulama eğitimi olacaktır duyurulmuştur (17).

25 Ocak 2016'da sertifikalı eğitimlerde kişi başı tavan ücret fiyatları 888 TL (Kupa-Hacamat Uygulaması) ile 11.102 TL (Akupunktur-Tabip için) arasında belirlendiği Bakanlık internet sitesinde duyurulmuştur (18).

GETAT UYGULAMA MERKEZİ VE ÜNİTELERİN AÇILMA ŞARTLARI BELİRLENDİ

GETAT Yönetmeliği'nde uygulama merkezi ve ünitelerin çalışma usul ve esasları belirtilmektedir. Buna göre, bu birimler Bakanlığın sağlık kuruluşu/tesisi planlaması kapsamında açılabilir. Açılması için Ek-1'de yer alan belgelerle birlikte Bakanlığa başvurulur. Başvurular, standartlara uygunluk ve başvuru yapılan ilde ihtiyaç bulunup bulunmadığı bakımından Bilim Komisyonunca değerlendirilir. Bilim Komisyonunca uygun görülen başvuruların Bakanlıkça da uygun

görülmesi halinde uygulama merkezi ve/veya ünite açma izni verilir. Ünite ve uygulama merkezi ile buralarda yapılacak uygulamalar, sağlık kuruluşunun ruhsatına veya faaliyet izin belgesine işlenir (2).

Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli konaklama tesislerinde, tesiste konaklayan ve sadece akut tedavisi tamamlanmış kişilere uygulanmak kaydıyla Bakanlıkça uygun görülen uygulamalara yönelik birim, planlama kapsamında kurulabilir. Konaklama tesisinin bulunduğu ildeki özel hastaneler ile Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamındaki özel sağlık kuruluşları tarafından kendi kadro ve kapasitesinin kullanılması kaydıyla planlamadan istisna olarak konaklama tesislerinde birim olarak açılabilir. Bu birim başvuruları özel sağlık kuruluşunun mesul müdürünce müdürlüğe yapılır ve faaliyetlerinden bağlı oldukları özel sağlık kuruluşu sorumludur (2).

Ünite ve uygulama merkezlerinin amacı dışında faaliyet gösteremeyecektir (2). Ünite ve uygulama merkezi resmi yetki ve izin almadan hizmet verememektedir. Aksi halde, Valilikçe faaliyetin durdurulacağı ve kişiler hakkında suç duyurusunda bulunulacağı müeyyideler kapsamında bulunmaktadır (2).

GETAT ÜNİTE VE UYGULAMA MERKEZİ ASGARI FİZİKİ ŞARTLARI BELİRLENDİ

İlk defa açılan ünite ve uygulama merkezinde asgari olarak 12 metrekare yüzölçümünde muayene ve uygulama için gerekli asgari tıbbi malzemenin ve donanımın bulunduğu muayene ve uygulama odası, hasta kabul ve bekleme alanı ile arşiv bulundurulması istenmektedir (2).

Ünite ve uygulama merkezi konumundaki sağlık kuruluşlarında ise, hasta kabul ve bekleme alanı ile arşiv alanı ortak olarak kullanılabilir (2).

Sağlık kuruluşu bünyesinde ancak hizmet binası dışında farklı bir alanda ünite ve uygulama merkezi oluşturulması halinde; hasta kabul ve bekleme alanı, arşiv gibi alanlar Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkındaki Yönetmelik'te sağlık kuruluşları için belirlenen asgari fiziki şartlara uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir (2).

Ünite ve uygulama merkezlerinin fiziki standartlarına, hizmet sunumuna ve idari müeyyidelerine ilişkin GETAT Yönetmeliğinde hüküm bulunmayan hallerde, diğer ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaktadır (2).

Dolayısıyla, bu bilgiler haricindeki gereklilikler ve ayrıntılar (Hasta bekleme salonu, Arşiv, WC, Lavabo, Asansör, Aydınlatma ve Isıtma, Hasta ve Çalışan İş Sağlığı ve Güvenliği, Acil Seti, v.s.), Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkındaki Yönetmelik'te ve EK-5 denetim formlarında bulunmaktadır (3, 19).

GETAT ÜNİTE VE UYGULAMA MERKEZİNDE BULUNMASI GEREKEN TIBBİ CİHAZ, ARAÇ GEREÇ, İLAÇLAR, SARF MALZEMELERİ BELİRLENDİ

Ünite ve uygulama merkezinde Ek-2'de yer alan 14 kalem asgari tıbbi cihaz, araç gereç ve Ek-3'de yer alan 17 kalem ilaçlar ile ayrıca her uygulama için gerekli olan tıbbi cihaz, araç ve gereç ile ilaçların bulundurulması zorunludur (3).

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UYGULAMALARI YÖNETMELİĞİ RUHSATLANDIRMA İŞ VE İŞLEMLERİ REHBERLERİ YAYIMLANDI (20)

Sağlık Bakanlığı GETAT Daire Başkanlığı sitesinde yer alan bilgiye göre Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulama Merkezi; eğitim ve araştırma hastanesi, tıp fakültesi veya dış hekimliği fakültesinin sağlık uygulama ve araştırma merkezleri bünyesinde kurulabilmekte ve yetki alınırsa sertifikalı eğitim verebilmektedir (21).

Kamu sağlık kuruluşları (Belediyelere ve il özel idarelerine bağlı sağlık kuruluşları dâhil), özel hastaneler ile A, B ve C tipi tıp merkezleri, poliklinik ve muayenehaneler; gerekli şartları sağlamaları durumunda Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Ünitesi kurabilecektir (21).

Bugün itibarıyla Akupunktur haricinde onaylı uygulama sertifikası olmadığı için Akupunktur uygulaması haricinde uygulamalar için onay verilmemektedir (21).

Yetki izni başvuru dosyasında bulunması gereken evraklar şunlardır: Başvuru dilekçesi, uygulama için gerekli asgari araç gereç listesi, İl Sağlık Müdürlüğü onaylı sertifika örneği, görev yapacak sağlık meslek mensuplarının eğitim belgeleri, bütün personel listesi -TC No beyanı- 2 adet fotoğraf, hastaneler için 1/100 ölçekli onaylı kat planı kopyaları diğerleri için kroki, müdürlük proje inceleme raporu ve müdürlükçe yerinde düzenlenen müşterek teknik rapor gereklidir. Ayrıntılar, GETAT Ruhsatlandırma İş ve İşlemleri Rehberi 18., 19., 20. sayfalardaki diagramlarda gösterilmektedir (21).

Onay verilen birimler GETAT internet sayfasında yayımlanmaktadır. 02.11.2015 ile 10.02.2016 tarihlerinde "Uygulama Merkezi ve Ünite İzinleri" verilen yerlerin listeleri Sağlık Bakanlığı GETAT sitesinde yayımlanmıştır ve 84 ünite ile 5 uygulama merkezine onay verildiği görülmektedir (24).

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UYGULAMALARI YÖNETMELİĞİ DENETLEME İŞ VE İŞLEMLERİ REHBERLERİ YAYIMLANDI (20)

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları ile ilgili düzenleme yapmak ve sağlık beyanı ile yapılacak her türlü uygulamalara izin vermek ve denetlemek, düzenleme ve izinlere aykırı faaliyetleri ve tanıtımları durdurmak Sağlık Bakanlığı yetkileri arasındadır (22).

Ünite ve uygulama merkezleri, şikâyet, soruşturma veya Bakanlıkça yapılacak olağan dışı denetimler hariç olmak üzere, Müdürlükçe en az bir dahili branşlardan uzman ve bir cerrahi branşlardan uzman tabibin yer aldığı en az 3 kişilik bir ekip tarafından yılda en az bir defa denetlenir. Denetim, Ek-5'te yer alan denetim formu kullanılarak yapılır. İki nüsha olarak düzenlenecek formun bir nüshası denetlenen ünite veya uygulama merkezinin bulunduğu kurum veya kuruluşta muhafaza edilmek üzere bırakılır (2, 3, 22).

Türkiye Cumhuriyeti yasalarınca suç olarak kabul edilen tıbbi işlemlerin yapıldığının ikinci defa tespiti halinde; ilgili alanda sertifikaları bulunmayan ve gerekli çalışma izinleri olmayan tabip, diş tabibi ve diğer sağlık personeli çalıştırıldığının üçüncü defa tespiti halinde merkezin faaliyet izni iptal edilir (22).

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UYGULAMALARI YÖNETMELİĞİ EĞİTİM İŞ VE İŞLEMLERİ REHBERLERİ YAYIMLANDI (20)

Üniteler sertifikalı eğitim verememektedir. Sertifikalı eğitim vermek isteyen uygulama merkezleri; eğitim alan ve standartları tamamlanmış ve Bakanlık resmi internet sitesinde duyurulmuş olan uygulama ile ilgili bir dilekçe ile il sağlık müdürlüğü aracılığıyla veya doğrudan bakanlık makamına başvuru yapacaktır (23).

Başvuru için yönetmelik Ek-3'ünde yer alan hangi uygulamaya dönük eğitim verme yetkisi talep edildiğinin açıkça belirtildiği antetli kâğıda yazılmış bir dilekçe, program sorumlusunun adı, soyadı, nüfus cüzdanı fotokopisi, tıp fakültesi diploma fotokopisi, sertifika fotokopisi, eğitimcileri gösterir liste, eğitimcilerin sertifika tescil tarih ve numaraları, başvuru yapan merkezin idarecisinin imza ve kaşesi gerekmektedir (23).

Eğitim programının açılması ile ilgili iş ve işlemler başvurunun yapılmasından itibaren en geç iki ay içerisinde tamamlanır (23).

Eğitim programı için yetkilendirilen uygulama merkezi eğitim programının başlamasından en az otuz iş günü önce yazılı olarak ilgili birime veya il müdürlüğüne bilgi vererek eğitimi düzenleyebilir (23).

Diğer eğitim ve sertifikasyon ile ilgili bilgiler ve eğitim program sorumlusu görevleri ilgili rehberde bulunmaktadır (23).

Son olarak yazıda bahsi geçmeyen; Özel Hastaneler Yönetmeliği, Türk Gıda Kodeksi Yönetmelikleri, Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve diğer ilgili yönetmelikler de GETAT uygulamaları yapacak uygulama merkezi ve ünitelerin değerlendirmesi gerekmektedir (25).

KAYNAKLAR

1. World Health Organization (İnternet). <http://apps.who.int/medicinedocs/en/d/Jwhozip42e/3.1.html> (Erişim Tarihi: 20.02.2016)
2. Mevzuat Bilgi Sistemi (İnternet). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.20>

- 164&Mevzuatlliski=0&sourceXmlSearch=geleneks el%20ve (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
3. Mevzuat Bilgi Sistemi (İnternet). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.20164-ek.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 4. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-44768/kamu-saglik-hizmetleri-satis-tarifesi.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 5. Mevzuat Bilgi Sistemi (İnternet). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.19376&Mevzuatlliski=0&sourceXmlSearch=sertifikal%C4%B1%20e%C4%9Fitim> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 6. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/TR/dosya/1-88746/h/aciklama-yazisi.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 7. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/belge/1-39638/sertifika-tescilleri-hakkinda-uyuru.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 8. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/belge/1-40263/akupunktur-tedavisi-uygulama-sertifikalarinin-tescillen-.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 9. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/belge/1-39274/kamuoyuna-uyururur.html>; <http://saglik.gov.tr/GETAT/belge/1-39700/egitim-merkezleri-ile-ilgili-uyuru.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 10. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://www.sb.gov.tr/YHGM/dosya/1-96108/h/akupunktur-egitim-standartlari-imzalan.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 11. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-100085/h/ozon-uygulamasi-sep-standartlari.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 12. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-100238/h/mezoterapi-standartlari-1.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 13. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://www.saglik.gov.tr/SHGM/dosya/1-100196/h/kupa-uygulamasi-sep-standartlari-1.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 14. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-100220/h/fitoterapi-sep---pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 15. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-100204/h/suluk-uygulamasi-sep-standartlari.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 16. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://www.saglik.gov.tr/SHGM/dosya/1-100236/h/homeopati-standart--1.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 17. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/ana-sayfa/1-32424/20160221.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 18. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-44243/geleneksel-ve-tamamlayici-tip-uygulamaları-egitimleri-h-.html?vurgu=geleneksel+ve+tamamlay%C4%B1c%C4%B1> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 19. Mevzuat bilgi sistemi (İnternet). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.11969&Mevzuatlliski=0&sourceXmlSearch=ayakta> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 20. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/belge/1-44161/ruhsatlandırma-egitim-ve-denetim-rehberleri-yayimlandi.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 21. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-98857/h/ruhsatlandırma-rehberi-pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 22. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-98852/h/denetim-rehberi-pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 23. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/dosya/1-98855/h/egitim-rehberi-pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 24. Sağlık Bakanlığı (İnternet). <http://saglik.gov.tr/GETAT/Genel/DuyuruListesi.aspx> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)
 25. Mevzuat bilgi sistemi (İnternet). <http://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 21.02.2016)